

Slovensko nie je pripravené na starnutie obyvateľstva

Medzi hlavné výzvy patrí stabilizácia dôchodkového systému po prijatí ústavných stropov na dôchodkový vek, ako aj stabilizácia systému dlhodobej starostlivosti o ľudí odkázaných na pomoc

TLAČOVÁ SPRÁVA

16. apríla 2019

Kombinácia starnúceho obyvateľstva, ústavných stropov na dôchodkový vek a nižšieho potenciálu na rast zamestnanosti ohrozuje dlhodobú stabilitu verejných financií. Podľa aktuálnych prognóz Európskej komisie stúpne podiel ľudí vo veku 65 rokov a viac na počte ľudí vo veku 15-64 rokov z 20 % v roku 2016 na 60 % v roku 2060. To vytvorí finančný tlak na dôchodkový systém, zdravotníctvo aj systém dlhodobej starostlivosti o starších a nevládných ľudí. Pre udržateľné verejné financie potrebovalo Slovensko už aj bez ústavných stropov na dôchodkový vek okamžite prijať opatrenia v objeme 1,09 % HDP, čiže 927 miliónov eur v cenách roku 2017. Po zavedení stropov môže ich potreba stúpnuť na dvojnásobok.

Otázke pripravenosti Slovenska na starnutie obyvateľstva sa venoval spoločný seminár Zastúpenia Európskej komisie v SR a inštitútu INEKO, ktorý sa uskutočnil 15. apríla v Bratislave. Väčšina účastníkov seminára považuje za najefektívnejšie riešenie dôsledkov starnutia zvyšovanie produktivity práce. To sa dá dosiahnuť vykonávaním kvalitnej hospodárskej politiky, lepším podnikateľským prostredím a kvalitnejším vzdelávaním. Medzi ďalšími riešeniami uviedli znižovanie miery náhrady pri starobných dôchodkoch, znižovanie iných výdavkov mimo dôchodkov a zvyšovanie zamestnanosti.

„Starnutie obyvateľstva sa týka nás všetkých. Európska populácia starne, celkový počet obyvateľov síce vzrastie z 511 miliónov v roku 2016 na 520 miliónov v roku 2070, ale zmení sa jeho veková štruktúra. Počet obyvateľov vo veku 15-64 rokov výrazne klesne z 333 miliónov v roku 2016 na 292 miliónov v roku 2070,“ povedal na úvod seminára vedúci Zastúpenia Európskej komisie na Slovensku Ladislav Miko.

V prvom diskusnom paneli sa rečníci zaoberali dôsledkom starnutia na dôchodkový systém.

Štátny tajomník Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR Ivan Švejna (Most-Híd) súhlasí, že zavedením novely ústavy o stropoch na dôchodkový vek výrazne klesne udržateľnosť dôchodkového systému. Problémom je podľa neho aj zvýhodňovanie žien pri odchode do dôchodku, keďže to je diskriminačné voči mužom vychovávajúcim deti. Dôsledky novely by sa podľa neho mali riešiť znížením miery náhrady starobných dôchodkov, teda pomeru výšky priznaného dôchodku a predchádzajúcej mzdy.

Podľa poslanca Národnej rady SR Eugena Jurzycu (SAS) treba rýchlo prepracovať pravidlá dlhovej brzdy tak, aby zohľadňovali aj indikátory dlhodobej udržateľnosti verejných financií. Inak hrozí, že sa budú beztestne prijímať ďalšie krátkodobé populárne opatrenia, ktoré zhoršujú dlhodobú udržateľnosť.

Členka Rady pre rozpočtovú zodpovednosť Anetta Čaplánová uviedla, že v dôsledku ústavných stropov na dôchodkový vek sa prehĺbi schodok penzijného systému z 1,1 % na 2,7 % HDP v roku 2067. K tomu treba pripočítať 0,7 % HDP deficit v zdravotníctve a 0,6 % HDP v dlhodobej starostlivosti. *„To bude mať vplyv na výrazný rast verejného dlhu. Bez kompenzačných opatrení by došlo k prelomeniu hornej hranice dlhovej brzdy už v roku 2039, čo je o päť rokov skôr ako bez ústavných stropov,“* povedala Čaplánová.

Predseda Rady Odborového zväzu KOVO Emil Machyna obhajoval zavedenie ústavných stropov potrebou sociálnej istoty pre pracujúcich ľudí. Mnohí sú podľa neho po dlhoročných nočných smenách v zdravotne zlom stave.

Vedúca sekcie ekonomických analýz Zastúpenia Európskej komisie v SR Lívia Vašáková uviedla, že Slovensko bude jednou z najrýchlejšie starnúcich ekonomík EÚ. *„Európska komisia veľmi pozitívne hodnotila naviazanie veku odchodu do dôchodku na strednú dĺžku života z roku 2012 a vo svojej Správe o Slovensku 2019 upozorňuje na dlhodobé riziká udržateľnosti verejných financií v dôsledku rastúcich nákladov na penzie aj zdravotnú starostlivosť. Zastropovanie dôchodkového veku toto riziko ešte zvýši,“* zdôraznila Vašáková.

V druhom paneli sa diskusia venovala dopadom starnutia obyvateľstva na trh práce a systém dlhodobej starostlivosti. Účastníci seminára sa zhodli, že dnešný systém dlhodobej starostlivosti nie je postačujúci na riešenie dôsledkov starnutia obyvateľstva. Podľa väčšiny účastníkov je potrebné posilniť starostlivosť v domácom prostredí a ambulantnú starostlivosť, posilniť kapacity zariadení sociálnych služieb a zvýšiť platy opatrovateľského personálu. Dôležité je tiež zlepšiť koordináciu sociálneho a zdravotníckeho systému.

Štátny tajomník Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR Branislav Ondruš (SMER-SD) povedal, že slovenský trh práce stratí v rokoch 2018-23 zhruba pol milióna pracovníkov, najmä v dôsledku ich odchodu do dôchodku. Zo škôl príde na trh 274-tisíc absolventov, takmer polovicu stratených miest sa preto nepodarí prirodzeným spôsobom nahradiť. Ako riešenia rastúceho nedostatku pracovníkov vidí robotizáciu, migráciu, ale aj celoživotné vzdelávanie a zmenu pracovných podmienok v prospech starších ľudí.

Ondruš vidí priestor aj na zefektívnenie systému dlhodobej starostlivosti. *„Viac ako polovica ľudí v zariadeniach dlhodobej starostlivosti sú dlhodobí pacienti, ktorí potrebujú najmä zdravotnú*

starostlivosť,“ _ uviedol. Riešením by podľa neho bol presun týchto ľudí do zdravotníckych zariadení. Pre viac ako tretinu klientov tiež podľa neho stačí terénna alebo ambulantná služba.

Podľa poslanca Národnej rady SR Eduarda Hegera (OĽaNO) Slovensko nie je na starnutie obyvateľstva pripravené. *„Aj zavedenie dôchodkového stropu otvára nožnice vo verejných financiách a zväčšuje dieru v dôchodkovom systéme. Preto nás čakajú roky, počas ktorých budú musieť politici hospodáriť zodpovednejšie a každé euro obracať niekoľkokrát. Taktiež bude nevyhnutné prilákať Slovákov zo zahraničia späť na Slovensko. Zároveň vidíme časť odpovede aj v prarodinnej politike, ktorá prinesie viaceré pozitívne sociálne vplyvy.“* _

Expert Inštitútu zamestnanosti Michal Páleník vypočítal, že aby o 15 rokov, v roku 2035, dostali všetci seniori pomoc, čo si zaslúžia, v sektore dlhodobej starostlivosti bude musieť byť 125-tisíc zamestnancov, teda 7 % zamestnancov SR. *„Aby sme dokázali vyfinancovať tento najrýchlejšie rastúci sektor, financovanie musí byť efektívne a transparentné. Jednou z možností je odkázanostný dôchodok.“* _

Riaditeľ INEKO Peter Golias poukázal na zvyšujúci sa počet čakaťelov na umiestnenie v zariadeniach sociálnych služieb. *„Kým ku koncu roka 2014 bolo v týchto zariadeniach 4521 čakaťelov, ku koncu roka 2017 stúpil ich počet na 9586,“* _ povedal. Problémom je podľa Goliasa aj nepružná posudková činnosť pri identifikácii ľudí s nárokom na benefity v týchto zariadeniach a tiež zle organizovaná následná a ošetrovateľská starostlivosť. *„Dôsledkom je zvýšené riziko opakovanej hospitalizácie na drahých akútnych lôžkach a tiež zvýšené riziko predčasných úmrtí,“* _ zdôraznil Golias. Podľa Eurostatu patrí Slovensko v miere predčasných úmrtí, ktorým sa dá vyhnúť včasnou prevenciou alebo kvalitnejším zdravotníctvom, medzi najhoršie štáty v EÚ.

Informácie o seminári vrátane prezentácií a analýzy INEKO o dopadoch starnutia obyvateľstva nájdete na stránke:

- <http://www.ineko.sk/clanky/seminar-sme-pripraveni-na-starnutie-obyvatelstva>

Ďalšie informácie poskytnú:

Peter Golias, riaditeľ INEKO

Lívia Vašáková, vedúca sekcie ekonomických analýz, Zastúpenie Európskej komisie

Účastníci seminára cez aplikáciu sli.do odpovedali na nasledujúce otázky:

Otázka 1: V ktorom sektore vidíte najväčšie riziká dopadov starnutia obyvateľstva?
(možno vybrať jednu odpoveď)

Odpovede: 23 hlasujúcich

Dôchodkový systém	52 %
Dlhodobá starostlivosť	26 %
Zdravotníctvo	13 %
Trh práce	9 %
Školstvo	0 %
Iné	0 %

Otázka 2: Ktoré možnosti považujete za najefektívnejšie pre kompenzáciu dopadu ústavných stropov na dôchodkový vek na verejné financie?
(možno vybrať viac odpovedí)

Odpovede: 29 hlasujúcich

Zvýšenie produktivity práce	48 %
Zníženie verejných výdavkov mimo dôchodkov	41 %
Zníženie starobných dôchodkov	41 %
Zvýšenie zamestnanosti/participácie na trhu práce	28 %
Zvýšenie pôrodnosti	28 %
Zvýšenie iných daní	17 %
Zvýšenie imigrácie	17 %
Zvýšenie daní a odvodov z práce	3 %

Otázka 3: Považujete súčasný systém dlhodobej starostlivosti na Slovensku za postačujúci pre riešenie dôsledkov starnutia obyvateľstva?
(možno vybrať jednu odpoveď)

Odpovede: 22 hlasujúcich

Určite áno	0 %
Skôr áno	0 %
Skôr nie	23 %
Určite nie	77 %

Otázka 4: Ktoré zmeny v systéme dlhodobej starostlivosti sú podľa Vás najpotrebnejšie?
(možno vybrať viac odpovedí)

Odpovede: 24 hlasujúcich

Posilnenie starostlivosti v domácom prostredí + ambulantnej	75 %
Zvýšenie plátov opatrovateľského personálu	54 %
Lepšia koordinácia sociálneho a zdravotníckeho systému	50 %
Vyššie dotácie, resp. kapacity zariadení sociálnych služieb, skrátenie čakacích radov	42 %
Vyššie dotácie, resp. kapacity poskytovateľov zdravotnej starostlivosti (napr. ADOS)	25 %
Pružnejšia posudková činnosť	21 %
Zlepšenie kvality služieb	21 %
Kvalitnejšia následná starostlivosť v nemocniciach	13 %